

18. *The center and the periphery in regional development / under. Ed. O.V. Gritsay. M.: Nauka, 1991. 327 p.*

19. *Cheberko E.F., Kazakov V.A. Social and cultural factors are innovative development // Problems of modern economy. 2013. №3. P. 56-62.*

20. *Chernova L.S. The relationship typology of subjects of the Russian Federation and the methods for assessing economic development // Problems of Forecasting. 2013. №2. P. 127-139.*

ДАНИ ПРО АВТОРА

Павлов К.В., доктор економічних наук, професор, зав. кафедрою економіки і управління НОУ ВПО «Камський інститут гуманітарних та інженерних технологій» м. Іжевськ, Росія.

ДАННЫЕ ОБ АВТОРЕ

Павлов К.В., доктор экономических наук, профессор, зав. кафедрой экономики и управления НОУ ВПО «Камский институт гуманитарных и инженерных технологий», г. Ижевск, Россия.

DATA ABOUT THE AUTHOR

Pavlov K.V. Doctor of Economics, Professor, Head. Department of Economics and Management LEU HPE «Kamsky Institute of Humanitarian and Engineering Technologies», Izhevsk, Russia.

УДК. 336.142.3

ІНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

Пасічний М.Д.

Предметом дослідження є питання інституційного забезпечення системи державного фінансового регулювання економіки.

Метою дослідження є обґрунтування інституційних засад розвитку фінансового регулювання економіки задля посилення рівня його дієвості та узгодженості з пріоритетами розбудови держави.

Методи дослідження. У роботі застосовано сукупність наукових методів і підходів, у тому числі системний, структурний, діалектичний, порівняльний, факторний, логічний, що дозволило реалізувати концептуальну єдність дослідження.

Результати роботи. Розкрито інституційне забезпечення системи державного фінансового регулювання економіки. Обґрунтовано роль держави в інституційній системі, визначено напрями удосконалення регуляторного механізму фінансової політики. Визначено доцільність посилення кореляції та взаємоузгодженості грошово-кредитного та бюджетного регулювання, в тому числі в інституційному аспекті. Висвітлено основні детермінанти економічного зростання держави в середньо та довгостроковій перспективі. Визначено пріоритетні напрями удосконалення фінансового регулювання економічного та соціального розвитку.

Галузь застосування результатів роботи. Фінансова політика держави та інструменти її реалізації.

Висновки. Інституційне середовище має досить вагоме значення для розвитку економіки. Проведення інституційних змін сприятиме підвищенню дієвості механізмів управління державними фінансами в системі соціально-економічного розвитку держави. В умовах сьогодення модель економічного зростання країни повинна ґрунтуватися на інноваційній та соціальній фінансово-бюджетній складовій, що забезпечить якісне функціонування системи державних фінансів. Необхідним є використання інструментів та важелів фінансової політики не тільки для досягнення короткострокової макроекономічної стабілізації, але й для створення сприятливих умов для забезпечення економічного розвитку на довгостроковій основі. З метою реалізації зазначеного слід поступово змінювати структуру державних видатків, в тому числі бюджетних шляхом зростання частки продуктивних видатків та обмеження непродуктивних при підвищенні якісного рівня функціонування бюджетних інститутів. Заходи державного фінансового регулювання щодо стимулювання економічного зростання повинні бути спрямовані, насамперед, на збільшення обсягів і підвищення якості факторів виробництва, зокрема людського капіталу. Доцільним є спрямування заходів митного, податкового, бюджетного регулювання у період постстабілізаційного відновлення на зниження податкового навантаження на інноваційну та високотехнологічну діяльність, виділення бюджетних асигнувань на підтримку критично значущих для становлення високотехнологічного укладу економіки бюджетних видатків, в тому числі науку, освіту, оборону, охорону здоров'я.

Ключові слова: система державного фінансового регулювання, фінансова політика, фінансова система, бюджетне регулювання, податкове регулювання грошово-кредитне регулювання, фінансово-бюджетне прогнозування, інституційний розвиток, економічне зростання.

ІНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ РАЗВИТИЯ ФИНАНСОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ЭКОНОМИКИ

Пасечный М.Д.

Предметом исследования выступают вопросы институционального обеспечения системы государственного финансового регулирования экономики.

Целью исследования является обоснование институциональных основ развития финансового регулирования экономики для усиления уровня его эффективности и согласованности с приоритетами развития государства.

Методы исследования. В работе использовано совокупность научных методов и подходов, в том числе системный, структурный, диалектический, сравнительный, факторный, логический, что способствовало реализации концептуального единства исследования.

Результаты работы. Раскрыто институциональное обеспечение системы государственного финансового регулирования экономики. Обоснована роль государства в институциональной системе, определены направления совершенствования регуляторного механизма финансовой политики. Определена

целесообразность усиления корреляции и согласованности денежно-кредитного и бюджетного регулирования, в том числе в институциональном аспекте. Освещены основные детерминанты экономического роста государства в средне и долгосрочной перспективе. Определены приоритетные направления совершенствования финансового регулирования экономического и социального развития.

Область применения результатов работы. Финансовая политика государства и инструменты ее реализации.

Выводы. Институциональная среда имеет весомое значение для развития экономики. Проведение институциональных изменений будет способствовать повышению эффективности механизмов управления государственными финансами в системе социально-экономического развития государства. В современных условиях модель экономического роста страны должна сочетать инновационные и социальные финансово-бюджетные составляющие, что обеспечит качественное функционирование системы государственных финансов. Необходимо использовать инструменты и механизмы финансовой политики не только для достижения краткосрочной макроэкономической стабилизации, но и для создания благоприятных условий для обеспечения экономического развития на долгосрочной основе. С целью реализации указанного следует постепенно изменять структуру государственных расходов, в том числе бюджетных путем роста доли производительных расходов и ограничения, непроизводительных при повышении качественного уровня функционирования бюджетных институтов. Меры государственного финансового регулирования по стимулированию экономического роста должны быть направлены, прежде всего, на увеличение объемов и повышение качества факторов производства, в частности человеческого капитала. Целесообразно направления мер таможенного, налогового, бюджетного регулирования в период пост-кризисного восстановления на снижение налоговой нагрузки на инновационную и высокотехнологичную деятельность, выделение бюджетных ассигнований на поддержку критически важных для становления высокотехнологичного уклада экономики бюджетных расходов, в том числе науку, образование, оборону, здравоохранение.

Ключевые слова: система государственного финансового регулирования, финансовая политика, финансовая система, бюджетное регулирование, налоговое регулирование денежно-кредитное регулирование, финансово-бюджетное прогнозирование, институциональное развитие, экономический рост.

THE INSTITUTIONAL FRAMEWORK FOR FINANCIAL REGULATION

Pasichniy M.D.

The research subject contains the set of problems in the area of institutional framework for system of financial regulation.

The article purpose is to define the institutional framework for development of the system of financial regulation in order to increase the level of its efficiency according to prior directions of economic growth.

The research methodology. In this investigation we use the set of scientific methods, such as structural and inclusive approach, logical deduction, comparable and factor analysis.

Results. The institutional framework for system of financial regulation has been investigated. In the paper the role of government regulation in the institutional system has been justified. Approaches to improve the regulatory mechanism of financial policy have been defined. The article focuses on the problems of the efficient coordination between state financial institutions in question of providing fiscal and monetary policy. Also we investigated the determinants of economic growth in the medium and long term plan. The priority directions to improve the system of financial regulation have been determined.

Scope of results. State financial policy and instruments of policy implementation.

Conclusion. Institutional environment has huge impact on the economic growth. In order to increase the efficiency of public finance management government would provide institutional reforms. The state model of socio-economic development needs to contain innovative and social budget components, which would create opportunities to function the public finance system. Formation and implementation instruments and mechanisms of financial police could help to reach the macroeconomic stabilization and create conditions for future economic growth. In order to achieve progress in economics we ought to change the structure of government spending, including budget sector and to raise the quality of public institutions. Financial regulation has to improve the production factors and quality of human capital in order to stimulate the economy. In the article approaches to decrease the level of tax load on innovative and science products in post-crisis period are justified. Also investigates the opportunities to allocate budget recourses to support high technology economy pattern, including science, education, defense industry, medicine.

Keywords: system of the state financial regulation, financial policy, financial system, budgetary regulation, tax regulation, monetary regulation, financial and budgetary forecasting, institutional development, economic growth.

Постановка проблеми. В сучасних умовах розвитку посилюється увага до проведення досліджень інституційних засад системи державного фінансового регулювання, що обумовлено потребою поглиблення аналізу причин та наслідків соціально-економічних перетворень, удосконалення підходів до фінансового управління в трансформаційній економіці країни. Державу варто розглядати як конкурентне середовище індивідів або ж їх груп за одержанням впливу на прийняття рішень щодо управління податковою, митною, грошово-кредитною системою країни, контролю та безпосереднім розподілом та перерозподілом бюджетних коштів, управління державною власністю тощо. В значній мірі, ефективність фінансової політики залежить від ступеню розвиненості інститутів, які слід розглядати як сукупність формальних та неформальних правил, а також механізмів, що забезпечують їх дотримання. В свою чергу, інститут є формою цілеспрямованого узгодження інтересів економічних суб'єктів в умовах різноманітності форм координації їх взаємодії, відповідним механізмом управління фінансовими взаємовідносинами. З огляду на зазначене, важливим є подальша розбудова інституційних засад фінансового регулювання економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням розвитку інституційних засад державної фінансової політики та її регуляторного механізму займалися Р. Барро [9], А. Біндер [8], Т. Боголіб [1], А. Гриценко [3], В. Лагутін [5], Л. Лисяк, І. Лук'яненко, А. Соколовська, Дж. Стігліц [12], Р. Соллоу [11], І. Чугунов [7], В. Федосов та інші.

Предметом дослідження є питання інституційного забезпечення системи державного фінансового регулювання економіки.

Метою статті є обґрунтування інституційних засад розвитку фінансового регулювання економіки задля посилення рівня його дієвості та узгодженості з пріоритетами розбудови держави.

Методи дослідження. У роботі застосовано сукупність наукових методів і підходів, у тому числі системний, структурний, діалектичний, порівняльний, факторний, логічний, що дозволило реалізувати концептуальну єдність дослідження.

Результати дослідження. Неокласичний підхід щодо ролі держави у регулюванні фінансово-економічних процесів зводиться до того, що держава має здійснювати фінансове регулювання економіки, у випадках «провалів ринку», при яких ринок не в змозі забезпечити ефективний перерозподіл фінансових ресурсів. Натомість, інституційний підхід полягає у тому, що ринкова економіка не може ефективно функціонувати без держави, та системи державного фінансового регулювання. Функціонування економіки ґрунтується на сукупності визначених моральних та правових норм та правил. З урахуванням того, що економіка України віднесена до трансформаційних, їй притаманні доволі часті інституційні зміни економіки та фінансової системи. Слід зауважити, що у період посилення інтеграційних та глобалізаційних процесів відбувається поширення економічної конвергенції, у тому числі норм, правил, стандартів здійснення фінансової діяльності. Вплив на формування та реалізацію державної фінансової політики правових, суспільних, корпоративних та інших інституціональних чинників є досить суттєвим. Якісний рівень інституційного середовища визначає динаміку соціально-економічного розвитку. Згідно положень теорій інституціоналізму, інституційне середовище має досить вагоме значення для розвитку економіки, основними аспектами впливу даного середовища на економіку є: інституційні обмеження – правила та закони, які лімітують діяльність економічних агентів у вигляді юридичних та фізичних осіб, а також види відповідальності, встановлені державою у разі порушення даних правил; вплив на структуру стимулів; зниження ступеню невизначеності; виконання функцій регулювання та координації; вплив на ступінь раціональності поведінки; формування пріоритетів діяльності економічних агентів [3].

Інституційна структура системи фінансового регулювання еволюціонує та удосконалюється разом з інституційною системою суспільства. Інституційні зміни не відбуваються дискретно, для них характерний поступовий перехід від старих до нових інститутів, залежність від тенденцій попереднього розвитку визначає інституційну стійкість суспільства. Також взаємовплив спостерігається між інституційним середовищем суспільства та державною фінансовою політикою. Позитивні результати запланованих інституційних змін сприятимуть підвищенню дієвості механізмів управління державними фінансами в системі соціально-економічного розвитку. В умовах сьогодення модель економічного зростання країни повинна поєднувати інноваційні та соціальні фінансово-бюджетні складові, що забезпечить якісне функціонування системи державних фінансів.

Роль держави в інституційній системі полягає у формуванні дієвих правових інститутів, забезпечення розвитку та зміцнення інституту власності. Правові інститути є важливою складовою системи інститутів, які визначають імперативні норми, є обов'язковими для виконання відповідними суб'єктами суспільства. Крім того, дані інститути мають більш високий ступінь еластичності ніж культурні норми, потребують швидшої адаптації до змін соціально-економічного середовища. Реалізація функцій держави, які ґрунтуються на положеннях Конституції України, спрямовані на забезпечення прав та свобод громадян, економічного та політичного суверенітету. Враховуючи динамічність трансформаційних змін економіки та соціальної сфери держава має виконувати певні специфічні функції щодо формування інституційного середовища ринкової економіки та державних інститутів регулювання. Під інституційним середовищем слід розуміти певну форму організації відносин, сукупність формальних і неформальних рамок поведінки учасників економічних процесів, а також способів закріплення даних взаємовідносин і контролю за їх виконанням. Формальні правила, що утворюють інституційне середовище, складаються з законів, прийнятих Верховною Радою України, указами, виданих Президентом України, постановами Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України, іншими нормативно-правовими актами, виданих повноваженими органами влади. До найважливіших законодавчих актів, які регулюють взаємовідносини у фінансовій сфері, належать: Бюджетний кодекс України, Податковий кодекс України, Митний кодекс України, Закон України «Про банки та банківську діяльність», Закон України «Про Національний Банк України», Закон України «Про Державний бюджет України», Декрет Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю».

В економічній сфері, важливим завданням держави є захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, забезпечення соціальної спрямованості економіки, підтримка конкуренції [5]. Крім того, важливим з боку держави формування стратегії соціально-економічного розвитку, забезпечення ефективності функціонування державного сектора економіки, підтримка та стимулювання інвестиційних та структурних програм економічного розвитку, пошук оптимального рівня розподілу та перерозподілу валового внутрішнього продукту через бюджетну систему, забезпечення виваженої грошово-кредитної політики тощо.

Правовий господарський порядок в Україні формується на основі оптимального поєднання ринкового саморегулювання економічних відносин суб'єктів господарювання та державного регулювання макроекономічних процесів, виходячи з конституційної вимоги відповідальності держави перед людиною за свою діяльність [2]. Система державного фінансового регулювання має доповнювати механізм ринкового саморегулювання, постійно удосконалювати форми та методи впливу держави на фінансову систему, галузі суспільного виробництва з метою забезпечення макроекономічної стабілізації або ж, сприяння збалансованому економічному зростанню. Поєднання механізмів державного регулювання та саморегулювання потребує наявності адекватної інституційної системи та відповідних інститутів. Варто акцентувати увагу на тому, що активізація державного фінансового регулювання спрямована на протидію впливу економічної рецесії, певних «економічних шоків», однак не є довгостроковим інструментом зниження волатильності фінансового ринку. Інститути державного фінансового регулювання удосконалюються та розвиваються, змінюючи при цьому систему концепцію управління державними фінансами.

Статтею 10 Господарського кодексу України визначено, що основними напрямками економічної політики, що визначаються державою, є:

- структурно-галузева політика, спрямована на здійснення державою прогресивних змін у структурі економіки, удосконалення міжгалузевих та внутрішньогалузевих пропорцій, стимулювання розвитку галузей, які визначають науково-технічний прогрес, забезпечують конкурентоспроможність вітчизняної продукції та зростання рівня життя населення. Складовими цієї політики є промислова, аграрна, будівельна та інші сфери економічної політики, щодо яких держава здійснює відносно самостійний комплекс заходів стимулюючого впливу;

- інвестиційна політика, спрямована на створення суб'єктам господарювання необхідних умов для залучення і концентрації коштів на потреби розширеного відтворення основних засобів виробництва, переважно у галузях, розвиток

яких визначено як пріоритети структурно-галузевої політики, а також забезпечення ефективного і відповідального використання цих коштів та здійснення контролю за ним;

- амортизаційна політика, спрямована на створення суб'єктам господарювання найбільш сприятливих та рівноцінних умов забезпечення процесу простого відтворення основних виробничих і невиробничих фондів переважно на якісно новій техніко-технологічній основі;

- політика інституційних перетворень, спрямована на формування раціональної багатокладної економічної системи шляхом трансформування відносин власності, здійснення роздержавлення економіки, приватизації та націоналізації виробничих фондів, забезпечення на власній основі розвитку різних форм власності і господарювання, еквівалентності відносин обміну між суб'єктами господарювання, державну підтримку і захист усіх форм ефективного господарювання та ліквідацію будь-яких протизаконних економічних структур;

- цінова політика, спрямована на регулювання державою відносин обміну між суб'єктами ринку з метою забезпечення еквівалентності в процесі реалізації національного продукту, дотримання необхідної паритетності цін між галузями та видами господарської діяльності, а також забезпечення стабільності оптових та роздрібних цін;

- антимонопольна політика, спрямована на створення оптимального конкурентного середовища діяльності суб'єктів господарювання, забезпечення їх взаємодії на умовах недопущення проявів дискримінації одних суб'єктів іншими, насамперед у сфері монопольного ціноутворення та за рахунок зниження якості продукції, послуг, сприяння зростанню ефективної соціально орієнтованої економіки;

- бюджетна політика, спрямована на оптимізацію та раціоналізацію формування доходів і використання державних фінансових ресурсів, підвищення ефективності державних інвестицій у економіку, узгодження загальнодержавних і місцевих інтересів у сфері міжбюджетних відносин, регулювання державного боргу та забезпечення соціальної справедливості при перерозподілі національного доходу;

- податкова політика, спрямована на забезпечення економічно обґрунтованого податкового навантаження на суб'єктів господарювання, стимулювання суспільно необхідної економічної діяльності суб'єктів, а також дотримання принципу соціальної справедливості та конституційних гарантій прав громадян при оподаткуванні їх доходів;

- грошово-кредитна політика, спрямована на забезпечення економіки необхідним обсягом грошової маси, досягнення ефективного готівкового обігу, залучення коштів суб'єктів господарювання та населення до банківської системи, стимулювання використання кредитних ресурсів на потреби функціонування і розвитку економіки;

- валютна політика, спрямована на встановлення і підтримання паритетного курсу національної валюти щодо іноземних валют, стимулювання зростання державних валютних резервів та їх ефективне використання;

- зовнішньоекономічна політика, спрямована на регулювання державою відносин суб'єктів господарювання з іноземними суб'єктами господарювання та захист національного економічного ринку і вітчизняного товаровиробника [2].

Система державного фінансового регулювання є інструментом забезпечення відтворювальних процесів в економіці, спрямованим на реалізацію відповідних пріоритетів соціально-економічного розвитку країни. Однією із вагомих складових даної системи є середньострокове бюджетне прогнозування, оскільки обґрунтовує напрями використання бюджетних коштів у майбутньому з урахуванням визначених цілей розвитку економіки та соціальної сфери держави. Важливим є збільшення часових періодів фінансово-бюджетного прогнозування, яке використовується в сучасній політиці державного управління. На сучасному етапі розробляються середньострокові програми, формується довгострокова стратегія розвитку країни, окремих галузей суспільного виробництва та складових фінансової системи, які закріплюються в затверджуваних документах у формі стратегій, концепцій, програм. Формування системи стратегічного фінансово-бюджетного прогнозування і планування сприяє визначенню довгострокових кількісно вимірюваних цілей, що дають характеристику очікуваному рівню розвитку соціальної сфери та економіки країни, та передбачає аналіз можливих альтернативних сценаріїв розвитку. Система фінансового прогнозування та індикативного планування сприяє розвитку конкуренції між програмами соціально-економічного розвитку, що підвищить дієвість фінансового регулювання. Крім того, це створить належні умови для повноцінного впровадження програмно-цільового методу як на місцевому так і на державному рівні у бюджетний процес, посилить дієвість моніторингу та експертної оцінки за виконанням бюджетних програм, сприятиме підвищенню рівня наукоємності бюджетного процесу в цілому.

Зазначена система повинна включати: вибір пріоритетів економічного розвитку, інструменти та механізми їх реалізації, відповідні інститути організації економічної діяльності та методи контролю за досягненням очікуваних результатів. Слід зазначити, що на сучасному етапі розвитку фінансових відносин зроблено важливі кроки до запровадження системи стратегічного прогнозування та планування, зокрема затверджено Стратегію сталого розвитку «Україна-2020», де визначено першочерговий перелік реформ та програм, що потребують реалізації, відповідні індикатори успішності досягнення поставлених результатів; у Бюджетному кодексі визначено імперативну норму що запровадження середньострокового бюджетного прогнозування, сформовано та виконуються програми економічного та соціального розвитку. Водночас, з метою посилення ефективності функціонування даної системи слід підвищити ступінь відповідальності уповноважених державних інституцій за досягнення планових результатів цільових програм та бюджету, посилити рівень координації та взаємоузгодженості складових системи державного фінансового регулювання економічного розвитку.

Необхідно зауважити, що взаємозв'язок таких складових бюджетного та грошово-кредитного регулювання як суб'єкт, об'єкти, правила, механізми, інструменти є важливою і необхідною передумовою їх скоординованої реалізації. Характер механізмів та інструментів, які використовуються при проведенні монетарної та бюджетної політики, дозволяють розглядати їх як взаємодоповнюючі засоби державного фінансового регулювання економічного розвитку [5]. Крім того, використання відповідної сукупності заходів державного фінансового регулювання економіки не в змозі одночасно забезпечувати досягнення таких цілей, як досягнення макроекономічної стабільності, усунення та зменшення наслідків «провалів ринку», стимулювання економічного розвитку, досягнення оптимального перерозподілу національного доходу між членами суспільства. Ці цілі часто суперечать один одному, і потрібно знайти рішення, що забезпечує певний компроміс між ними. Ведучи дискусію про державне фінансове регулювання економічного розвитку, слід виділити довгострокову та короткострокову компоненту економічного розвитку, при чому заходи фінансового регулювання відрізняються для підтримки економічного зростання в залежності від поставлених завдань та часових горизонтів. Під короткостроковим слід розуміти період, в якому можна змінити використання факторів економічного зростання, а під довгостроковим - період, в якому можуть змінюватися як обсяги задіяних у виробництві факторів, так і

проходить зміна технологічних укладів. У довгостроковому періоді для підтримки, з боку держави, економічного зростання, насамперед, слід проводити структурні зміни економіки, сприяти інституційним перетворенням фінансової системи. При чому результативність трансформаційних перетворень фінансового сектору та економіки загалом відбуватиметься із часовим лагом та з урахуванням ефективності та адаптивності заходів інститутів, що формують та реалізують державне фінансове регулювання.

Згідно дослідження Д. Родріка до основних передумов забезпечення економічного розвитку на довгостроковій основі належать: рівень технологічного укладу економіки, наявні фактори виробництва, інституційне середовище, ступінь інтегрованості економіки у світовому, а також географічне розташування країни. При чому рівень інституційного середовища характеризує якість формальних та неформальних суспільних рамок взаємодії економічних агентів, правил і ступеню впливу та масштабів державного фінансового регулювання, які створюють відповідні умови для забезпечення соціально-економічного розвитку. Лауреат Нобелівської премії з економіки Р. Солоу у своєму дослідженні дійшов висновку, що роль державного фінансового регулювання у забезпеченні довгострокового економічного розвитку є незначною. На його думку, в довгостроковому періоді темпи зростання економіки визначаються темпами зростання населення та технологічного прогресу [11]. Разом з тим, на сучасному етапі ряд міжнародних досліджень, в тому числі виконанні фахівцями та експертами Міжнародного Валютного Фонду свідчать про об'єктивну необхідність використання системи державного фінансового регулювання не тільки для досягнення короткострокової макроекономічної стабілізації, але й для створення сприятливих умов для забезпечення економічного розвитку на довгостроковій основі, підвищення добробуту населення. З метою реалізації зазначеного слід поступово змінювати структуру державних видатків, в тому числі бюджетних шляхом зростання частки продуктивних видатків та обмеження непродуктивних при підвищенні якісного рівня функціонування бюджетних інститутів. Заходи державного фінансового регулювання щодо стимулювання економічного зростання повинні бути спрямовані, насамперед, на збільшення обсягів і підвищення якості факторів виробництва, зокрема людського капіталу. В свою чергу, цілі та завдання діяльності державного інституту у сфері грошово-кредитного регулювання також відрізняються в залежності від часового періоду. Загалом на центральний банк покладено наступні завдання – забезпечення цінової стабільності, сприяння досягненню фінансової стійкості та стабільності банківської системи, підтримка фінансових посередників в період кризи ліквідності. Реалії розвитку вітчизняної економіки, які констатують відсутність потенціалу відновлення економічного зростання за рахунок короткострокових заходів фінансового стимулювання зумовлюють потребу активізації діяльності держави у сфері забезпечення та підтримки довгострокового економічного зростання.

Варто враховувати, що вплив державного фінансового регулювання на економічні та соціальні процеси відбувається з часовим лагом. Крім того, лаг впливу грошово-кредитного регулювання є диферентним у порівнянні з тривалістю лагу відповідного впливу бюджетного регулювання. Визначено, що грошово-кредитне регулювання характеризується вищим рівнем результативності в довгостроковому періоді, тоді як результативність бюджетної політики проявляється, насамперед, в середньостроковому та короткостроковому періодах. Завдання щодо забезпечення стабільності національної грошової одиниці та інфляційного таргетування мають більш довгостроковий характер аніж формування та виконання бюджету на відповідний рік. Забезпечення інтенсивного економічного зростання на довгостроковій основі потребує одночасного використання інструментів, операційних важелів, механізмів податкового, митного, бюджетного, грошово-кредитного, валютного регулювання.

Взаємоузгодження бюджетного та грошово-кредитного регулювання потребує підвищення якісного рівня інституційного забезпечення як державного управління так і економіки в цілому. Інституційний аспект координації вищезгаданих складових системи державного фінансового регулювання, значним чином, пов'язаний із взаємодією державних інститутів, які й здійснюють дане регулювання. Важливою передумовою реалізації вищезгаданого та результативного грошово-кредитного регулювання є дотримання принципу незалежності Центрального банку. Державний інститут, що формує та реалізує грошово-кредитну політику має бути незалежним від державного інституту, що формує та реалізує податкову, митну та бюджетну політику при досягненні цілей грошово-кредитної політики. Зазначене передбачає, право у відмові надання емісійних чи прямих кредитних фінансових ресурсів Міністерству фінансів або ж місцевим органам влади для виконання відповідного бюджету. Вагомим завданням держави є забезпечення єдності складових системи державного фінансового регулювання, таким чином, щоб реалізація заходів регулювання не обмежувала операційну незалежність Центрального банку та дозволяла проводити доволі адаптивне податкове та боргове регулювання.

Інститут бюджетного регулювання має ґрунтуватися на сукупності форм, засобів, механізмів формування та реалізації завдань бюджетної політики, які визначають умови взаємовідносин учасників бюджетного процесу. Методи, інструменти, важелі бюджетного регулювання визначають можливість кількісного і якісного впливу інституту бюджету на соціальне та економічне середовище. При цьому кількісний вплив характеризується обсягом і показниками перерозподілу валового внутрішнього продукту через бюджетну та податкову систему. Основною метою бюджетного регулювання є розробка і проведення збалансованої фінансово-бюджетної політики, в тому числі, у сфері доходів, видатків бюджету, міжбюджетних відносин, дефіциту (профіциту) бюджету, державного боргу, спрямованої на активізацію економічного зростання [7]. Реалізація заходів бюджетного регулювання має визначатись з урахуванням циклічності динаміки економіки та рівня стійкості системи державних фінансів, суттєве зменшення якої може призвести до ускладнення проведення ефективного бюджетного регулювання для позитивного впливу на економічні та соціальні процеси.

Доцільним є спрямування заходів митного, податкового, бюджетного регулювання у період постстабілізаційного відновлення на зниження податкового навантаження на інноваційну та високотехнологічну діяльність, виділення бюджетних асигнувань на підтримку критично значущих для становлення високотехнологічного укладу економіки бюджетних видатків, в тому числі науку, освіту, оборону, охорону здоров'я. При цьому збільшення фінансування слід концентрувати на перспективні напрями розвитку технологічного укладу, в яких вітчизняні виробники та організації мають конкурентні переваги. З огляду на зазначене, важливою складовою бюджетного регулювання повинна стати орієнтація державних закупівель на придбання високотехнологічної продукції вітчизняного виробництва. Одним із важливих заходів бюджетного регулювання є виділення видатків бюджету на модернізацію транспортної, телекомунікаційної, енергетичної та житлово-комунальної інфраструктури з метою забезпечення сприятливих умов для підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання та зростання рівня їх ділової активності. Необхідним та актуальним є поглиблення та активізація заходів державно-приватного партнерства у сфері реалізації вищезгаданих проектів.

Інструменти грошово-кредитного регулювання повинні забезпечити відповідну грошову пропозицію для розширеного відтворення розвитку економіки. Необхідним є створення загальноприйнятого як у розвинутих країнах світу емісійного механізму рефінансування Центрального банком комерційних банків під збільшення їх кредитних вимог до підприємств реального сектора і в міру зростання фінансових потреб економіки. Реалізація зазначеного потребує часткової зміни доступу комерційних банків до рефінансування зі боку державного регулятора із зобов'язаннями щодо цільового використання одержуваних від держави кредитних ресурсів для кредитного фінансування економіки. Доцільним є здійснення рефінансування під заставу облігацій платоспроможних підприємств та співфінансування державних програм економічного та соціального розвитку, використання механізму надання державних гарантій з урахуванням обмежень, що закріплені Законом України про Державний бюджет на відповідний рік.

Спираючись на зарубіжний досвід, можна констатувати, що розвиток економіки залежить від функціонування інституту власності, пропорцій державної та приватної форм власності у загальній структурі. Власність є базовим елементом інституційного середовища економіки, на якому ґрунтується сукупність суспільних відносин та визначається структура, склад, способи взаємодії та реалізації основних елементів даного середовища. Різноманіття форм власності зумовлює існування та розвиток таких економічних категорій як підприємництво, ринок, конкуренція, економічна свобода, державне фінансове регулювання. Важливою умовою функціонування інституційного середовища, досягнення належного рівня ефективності діяльності економічних агентів є чітке визначення прав власності. Розробка відповідних нормативно-правових актів, які регулюють фінансово-економічні відносини, їх дотримання, а також становлення інститутів захисту прав власності сприяють скороченню величини трансакційних витрат, в результаті чого збільшується обсяг валового внутрішнього продукту та торговельного обороту, посилюється дієвість алокації та перерозподілу фінансових ресурсів.

Існування різних форм власності, в тому числі і державної, у довгостроковій перспективі сприяє зниженню рівня трансакційних витрат, що пов'язані з певними видами діяльності. Інститут державної власності забезпечує режим виняткового доступу до певних видів ресурсів, що відповідає колективним інтересам суспільства в цілому. З огляду на зазначене, видається важливим досягнення компромісу в суспільстві щодо спільних прав на використання даних ресурсів, що передбачає розробку механізму реалізації управління у конкретних формах та методах прийняття рішень щодо використання відповідного ресурсу державної власності – голосування, одноосібне розпорядження, делегування повноважень управління кваліфікованому менеджменту. В той же час, допускається можливість створення підприємств змішаної форми власності, проте співвласники не матимуть одноосібного права розпоряджатись ресурсами.

Серед робіт, у яких досліджуються генезис правових систем та їх вплив на характер майнових відносин та роль інституту власності в забезпечення економічного розвитку слід виділити праці Р. Ла Порта, Ф. Лопес-де-Сіланеса, А. Шляйфер. Науковці відводять важливу роль незалежності судових органів у реалізації принципів забезпечення захисту майнових прав інвесторів, приведені дослідження підтверджують тезу про те, що в країнах, де судові органи володіють порівняно більшою незалежністю, повніше захищені права власності та забезпечені кращі умови для інтенсивного економічного зростання країни. Було зроблено відповідні висновки, що по-перше – інститут власності є інструментом довгострокового розвитку економіки; зростання показника питомої ваги приватної власності у загальній структурі власності позитивно впливає у середньо- та довгостроковому періоді на обсяг інвестицій та ефективність фінансової системи; вагомою передумовою функціонування інституту власності є обмеження повноважень виконавчої та законодавчої влади у сфері майнових відносин, забезпечення довіри до державного механізму регулювання; корупція державних чиновників знижує можливість для зміцнення ринкових інститутів і конкурентних механізмів в економіці [10].

Професор Гарвардського університету Роберт Барро зазначає, що частка державного споживання у валовому внутрішньому продукті є одним із десяти найбільш важливих показників, які впливають на середньорічні темпи економічного зростання. У своєму дослідженні він здійснив оцінку впливу факторів, які здійснюють вплив на економічне зростання у довгостроковому періоді більш аніж для 80 країн. Він дійшов висновку, що надмірна концентрація валового внутрішнього продукту через систему державних фінансів доволі негативно позначається на стані економіки. Крім того, було виділено й інші несприятливі ефекти державного фінансового регулювання [9].

За останнє століття суттєво було змінено підходи щодо частки державних підприємств та активів держави у загальній структурі власності. Загальний тренд свідчить про поступове скорочення частки державної форми власності, однак зафіксовано тенденції до зростання кількості державних підприємств та питомої ваги державної власності в залежності від соціально-економічних умов. Водночас, процеси приватизації та дерегуляції, що здійснювались у розвинутих країнах впродовж останніх десятиліть сприяли більш інтенсивному науково-технічному прогресу в таких галузях економіки, як телекомунікації, авіаційний транспорт, виробництво електроенергії та газу. Активізація конкурентних сил випадках посилювала тенденцію до формування інноваційної моделі економіки. Разом з тим, слід констатувати, що відповідні процеси дерегуляції, особливо у фінансовій сфері, значним чином сприяли появі спекулятивних «бульбашок» та поглибили негативні наслідки фінансово-економічної рецесії 2008-2009 років.

Із початком становлення власної фінансової системи України, питання інституту власності стало одним з найбільш вагомим. На початковому етапі трансформації економіки держава, домінувала державна власність. Згодом було ініційовано та розпочато процеси роздержавлення та приватизації, що суттєво змінило структуру власності загалом. На сучасному етапі економічного розвитку, у країні домінує приватна власність, водночас у власності держави перебуває понад 3200 підприємств, значна частка яких є збитковими. Видається доцільним формування єдиної системи фінансового контролю для державних підприємств, підвищення загальної ефективності діяльності держави як власника активів та управління суб'єкта, що спрямовано на посилення рівня конкурентоспроможності країни в сучасній глобалізованій економіці. З метою підвищення дієвості функціонування підприємств державної та комунальної форм власності доцільним є посилення прозорості їх функціонування.

Висновки. Інституційне середовище має досить вагоме значення для розвитку економіки. Проведення інституційних змін сприятиме підвищенню дієвості механізмів управління державними фінансами в системі соціально-економічного розвитку держави. В умовах сьогодення модель економічного зростання країни повинна поєднувати інноваційні та соціальні фінансово-бюджетні складові, що забезпечить якісне функціонування системи державних фінансів. Необхідним є використання інструментів та важелів фінансової політики не тільки для досягнення короткострокової макроекономічної стабілізації, але й для створення сприятливих умов для забезпечення економічного розвитку на довгостроковій основі. З метою реалізації зазначеного слід поступово змінювати структуру

державних видатків, в тому числі бюджетних шляхом зростання частки продуктивних видатків та обмеження непродуктивних при підвищенні якісного рівня функціонування бюджетних інститутів. Заходи державного фінансового регулювання щодо стимулювання економічного зростання повинні бути спрямовані, насамперед, на збільшення обсягів і підвищення якості факторів виробництва, зокрема людського капіталу. Доцільним є спрямування заходів митного, податкового, бюджетного регулювання у період постстабілізаційного відновлення на зниження податкового навантаження на інноваційну та високотехнологічну діяльність, виділення бюджетних асигнувань на підтримку критично значущих для становлення високотехнологічного укладу економіки бюджетних видатків, в тому числі науку, освіту, оборону, охорону здоров'я.

Список використаних джерел

1. Боголіб Т. М. Бюджетна політика як інструмент макроекономічної стабільності / Т. М. Боголіб // *Економічний часопис -XXI*. – 2015. – № 3–4 (1). – С. 84–87.
2. *Господарський кодекс України : станом на 21 січ. 2015 р. : відповідає офіц. тексту*. – Харків : Право, 2015. – 217 с.
3. *Институциональная архитектура и динамика экономических преобразований* / под. ред. А. А. Гриценка. – Х.: Форт, 2008. – 928 с.
4. *Конституція України : станом на 16 лют. 2015 р. : відповідає офіц. тексту*. – Харків : Право, 2015. – 64 с.
5. Лагутін В. Д. Бюджетна та монетарна політика: координація в трансформаційній економіці / Лагутін В. Д. – К. : КНТЕУ, 2007. – 248 с.
6. Норт Д. Понимание процесса экономических изменений / Д. Норт ; пер. с англ. – М. : Изд. дом Гос. ун-та. – Высшей школы экономики, 2010. – 256 с.
7. Чугунов І. Я. Бюджетна складова суспільного розвитку / І. Я. Чугунов, А.А. Максютя // *Вісник КНТЕУ*. – 2012. – № 3. – С. 45–54.
8. Alan S. Binder *It's Broke, Let's Fix It: Rethinking Financial Regulation* // *International Journal of Central Banking*. – December 2010. – 277-330 p.
9. Barro R. *Determinants of Economic Growth: A Cross-Country Empirical Study*. – MIT Press Books, The MIT Press, edition the 1st. – vol. 1. 1997. – 120 p.
10. La Porta R., Lopes-de-Silanes F., Shleifer A. *Investor Protection and Corporate Governance* // *Journal of Financial Economics*. 2000. Vol. 58. – 158-179 p.
11. Solow R. *Economic growth and the structure of long-term development* / Solow R.. – New-York: St. Martin Press, 1994. –352 p.
12. Stiglitz J. *Stability with Growth: Macroeconomics, Liberalization and Development* / J. Stiglitz, J. A. Ocampo, S. Spiegel, et.al. – Oxford: Oxford University Press, 2006 – 352 p.

References

1. Bogolib T. M. *Biudzetna polityka jak instrument makroekonomičnoji stabiłnosti* / T. M. Boholib // *Ekonomičný časopys -XXI*. – 2015. – № 3–4 (1). – S. 84–87.
2. *Hospodarskiy kodeks Ukraïny : stanom na 21 sic. 2015 r. : vidpovidaje ofic. tekstu*. – Charkiv : Pravo, 2015. – 217 s.
3. *Ynstytucyonalnaja archytektonyka y dynamyka ekonomyčeskykh preobrazovany* / pod. red. A. A. Hrycenka. – Ch.: Fort, 2008. – 928 s.
4. *Konstytucija Ukraïny : stanom na 16 liut. 2015 r. : vidpovidaje ofic. tekstu*. – Charkiv : Pravo, 2015. – 64 s.
5. Lahutin V. D. *Biudzetna ta monetarna polityka: koordynacija v transformacijnij ekonomici* / Lahutin V. D. – K. : KNTEU, 2007. – 248 s.
6. Nort D. *Ponymanje processa ekonomyčeskykh yzmeneny* / D. Nort ; per. s anhl. – M. : Yzd. dom Hos. un-ta. – Visheya shkola ekonomyky, 2010. – 256 s.
7. Čuhunov I. Ja. *Biudzetna skladova suspińnoho rozvytku* / I. Ja. Cuhunov, A.A. Maksjuta // *Visnyk KNTEU*. – 2012. – № 3. – S. 45–54.
8. Alan S. Binder *It's Broke, Let's Fix It: Rethinking Financial Regulation* // *International Journal of Central Banking*. – December 2010. – 277-330 p.
9. Barro R. *Determinants of Economic Growth: A Cross-Country Empirical Study*. – MIT Press Books, The MIT Press, edition the 1st. – vol. 1. 1997. – 120 p.
10. La Porta R., Lopes-de-Silanes F., Shleifer A. *Investor Protection and Corporate Governance* // *Journal of Financial Economics*. 2000. Vol. 58. – 158-179 p.
11. Solow R. *Economic growth and the structure of long-term development* / Solow R.. – New-York: St. Martin Press, 1994. –352 p.
12. Stiglitz J. *Stability with Growth: Macroeconomics, Liberalization and Development* / J. Stiglitz, J. A. Ocampo, S. Spiegel, et.al. – Oxford: Oxford University Press, 2006 – 352 p.

ДАНІ ПРО АВТОРА

Пасічний Микола Дмитрович,

старший науковий співробітник Науково-дослідного фінансового інституту КНТЕУ,
кандидат економічних наук
02156, м. Київ, Кіото 21
e-mail: nickpasichniy@gmail.com

ДАННЫЕ О АВТОРА

Пасечный Николай Дмитриевич,

старший научный сотрудник Научно-исследовательского финансового института КНТЭУ,
кандидат экономических наук
02156, г. Киев, Кіото 21
e-mail: nickpasichniy@gmail.com

DATA ABOUT THE AUTHOR
Pasichniy Mykola Dmitrovich.

Senior fellow, Science-research financial institute of Kyiv National University of Trade and Economics, PhD
02156, Kyiv, 21, Kioto st.
e-mail: nickpasichniy@gmail.com

УДК 657.421

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО СУТНОСТІ ТА КЛАСИФІКАЦІЇ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Яременко Л.М.

Предметом дослідження являються основні засоби, які виступають об'єктом бухгалтерського обліку.

Метою дослідження є уточнення сутності поняття «основні засоби» та їх класифікація, а також визначення особливостей трактування згідно нормативно-правових документів.

Методологія проведення роботи. Робота виконана за результатами дослідження сучасних вітчизняних і зарубіжних поглядів на економічну сутність поняття «основні засоби» та їх класифікації в бухгалтерському обліку за Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку №7 «Основні засоби» та Податкового кодексу України.

Результати роботи. Узагальнено методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про основні засоби. Проаналізовано підходи до трактування економічної сутності основних засобів в бухгалтерському обліку. Описано класифікацію основних засобів в сучасних умовах господарювання.

Галузь застосування результатів. Проблеми обліку основних засобів є актуальними для більшості підприємств в зв'язку з потребою отримати власниками, кредиторами й інвесторами оперативної та достовірної інформації щодо стану, руху, оновлення та ефективності використання основних засобів.

Основні засоби є невід'ємною складовою діяльності будь-якого підприємства, вони відіграють неабияку роль в економічних процесах. Однак, відсутність єдиного підходу до визначення поняття «основні засоби», а також його відображення в бухгалтерському законодавстві України є проблемою, що потребує глибшого дослідження.

Висновки. Отже, немає єдиного підходу до визначення терміну основні засоби, для цілей бухгалтерського обліку використовують поняття «основні засоби», а для цілей оподаткування поняття «основні фонди». Основні засоби є матеріальною основою будь-якої підприємницької діяльності. Без основних засобів не може відбуватися жодного господарського процесу. Бухгалтерський облік організовується відповідно до типових класифікацій основних засобів, які призначені для встановлення єдиного їх групування в обліку.

Ключові слова: основні засоби, основні фонди, класифікація основних засобів, матеріальні активи, об'єкт бухгалтерського обліку.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К СУЩНОСТИ И КЛАССИФИКАЦИИ ОСНОВНЫХ СРЕДСТВ

Яременко Л.М.

Предметом исследования являются основные средства, выступающие объектом бухгалтерского учета.

Целью исследования является уточнение сущности понятия «основные средства» и их классификация, а также определение особенностей трактовки согласно нормативно-правовых документов.

Методология проведения работы. Работа выполнена по результатам исследования современных отечественных и зарубежных взглядов на экономическую сущность понятия «основные средства» и их классификации в бухгалтерском учете в соответствии с Положением (стандартом) бухгалтерского учета №7 «Основные средства» и Налогового кодекса Украины.

Результаты работы. Обзор методологических основ формирования в бухгалтерском учете информации об основных средствах. Проанализированы подходы к трактовке экономической сущности основных средств в бухгалтерском учете. Описана классификация основных средств в современных условиях хозяйствования.

Область применения результатов. Проблемы учета основных средств являются актуальными для большинства предприятий в связи с необходимостью получить собственниками, кредиторами и инвесторами оперативной и достоверной информации о состоянии, движении, обновлении и эффективности использования основных средств.

Основные средства являются неотъемлемой частью деятельности любого предприятия, они играют большую роль в экономических процессах. Однако, отсутствие единого подхода к определению понятия «основные средства», а также его отражение в бухгалтерском законодательстве Украины является проблемой, требующей глубокого исследования.

Выводы. Следовательно, нет единого подхода к определению срока основных средств, для целей бухгалтерского учета используют понятие «основные средства», а для целей налогообложения понятие «основные фонды». Основные средства являются материальной основой любой предпринимательской деятельности. Без основных средств не может происходить хозяйственного процесса. Бухгалтерский учет организуется в соответствии с типовыми классификациями основных средств, которые предназначены для установления единой их группировки в учете.

Ключевые слова: основные средства, основные фонды, классификация основных средств, материальные активы, объект бухгалтерского учета.

THEORETICAL APPROACHES TO THE NATURE AND CLASSIFICATION OF FIXED ASSETS

Jaremenko L.M.

Subject of research is fixed assets which are the object of accounting.

Aim of research is specification of notion «fixed assets» and classification of fixed assets, as well as determination of peculiarities of interpretation in compliance with normative legal documents.